

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ФІЛОЛОГІЇ

**ХІІІ Всеукраїнська
науково-практична конференція**

**ЖУРНАЛІСТСЬКА ОСВІТА
В УКРАЇНІ:
СВІТОВІ ПРОФЕСІЙНІ СТАНДАРТИ**

Суми, 11-12 травня 2017 р.

і рятівного незнання. Для іншого хлопчика Льоньки («Звук павутилки») актуальною стає проблема втрати найближчого друга, без якого життя стає порожнім. Майкові («Хлопчик і тінь») доведеться найближчим часом дбати не тільки про власне майбутнє, а, очевидно, і про молодших дітей у своїй родині. У своїх повістях автор розглядає також проблему дбайливого ставлення до природи, проблему сучасних варварів-руйнівників, проблеми подружньої вірності, дитячої самотності тощо.

До своїх персонажів В. Близнець ставиться з ніжністю, розумінням і турботою, він, безумовно, бачить у їхніх вчинках, мріях і фантазіях власне дитяче минуле, сповнене злигоднів, випробувань, але і палкого бажання реалізувати себе в дорослому світі, пізнати і пережити все, про що читав у десятках мудрих книжок при світлі гасової лампи у бідній сільській хатині.

Список літератури

1. Близнець В. Хлопчик і тінь. – К.: Молодь, 1989. – 304 с.
2. Базилевський В. Рицар совісті // Близнець В. Хлопчик і тінь. Повісті. – К.: Молодь, 1989. – С. 5 – 17.
3. Маківецький В. Віктор Близнець. Профіль у листах // Київ. – 1998. – №1-2. – С. 126 – 133.
4. Гурбанська А. Віктор Близнець – повістярь // Слово і час. – 1999. – №2. – С. 52 – 56.
5. Дзюба І. «Народжуйте себе, допоки світу...» (Іван Драч) // З криниці літ: У 3-х т. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006 – 2007. – Т. 3. – С. 584-602.
6. Гончар О. Щоденники: У 3-х т.: Т. 2. – К.: Веселка, 2008. – 607с.
7. Гончар О. Щоденники: У 3-х т.: Т. 3. – К.: Веселка, 2008. – 646с.

ОСВІТА І СОЦІУМ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ КРИЗЬ ПРИЗМУ МОВИ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА

Ірина Серебрянська,

к. ф. н., доцент, СумДУ

Стаття присвячена вивченню проблематики вітчизняної освіти у зв'язку з іншими галузями шляхом лінгвістичного аналізу заголовкових комплексів студентського журналу.

Ключові слова: *освіта, слово, опозиція, заголовковий комплекс.*

EDUCATION AND SOCIETY: MODERN REALITIES THROUGH THE LANGUAGE OF UKRAINIAN STUDENTS

Irina Serebrianska,

associate professor, Sumy State University

The article deals with studying of the problems of national education in relations with other fields through the linguistic analysis of student journal titles.

Key words: *education, word, opposition, title.*

Метою наукової розвідки є визначити сучасну проблематику сфери освіти з огляду на інші важливі галузі суспільного життя шляхом аналізу мови студентського журналу. Раніше автором були проведені подібні дослідження стосовно інших часових періодів розвитку освіти в Україні [див. 1; 2]. Таким чином, у подальшому зможемо порівняти отримані результати, простеживши їх динаміку.

Матеріалом для аналізу є тексти заголовкових комплексів студентського інтернет-журналу «Освіта та...» – проекту спільноти людей, «яким не байдужа доля української освіти й українського суспільства» [3]. Статті, авторами яких є студенти, структуровані за тематичними рубриками, що реалізують зв'язок поняття «освіта» з іншими поняттями, актуальними для вітчизняного соціуму: «Освіта та суспільство», «Освіта та влада», «Освіта та економіка»; «Освіта та культура», «Освіта та наука», «Освіта та спорт», «Освіта та релігія». Найбільш чисельною є перша з них, рубрики «Освіта та спорт», «Освіта та релігія» є найменш представленими, що, припускаємо, зумовлюється нижчим ступенем зацікавленості й прояву активності студентства на цих ділянках.

Глибина думок української молоді стосовно освіти найбільш сконцентровано відтворена в заголовках до текстів. За нашими спостереженнями, центром їх формування стають лексеми *освіта, університет, студент, викладач / учитель, навчання, знання*. Потрапляючи в те чи інше лексичне оточення, вони реалізують взаємозв'язок з різними галузями суспільного життя – політикою, економікою, культурою. За нашими підрахунками, кожен четвертий заголовок має форму риторичного запитання; 3% заголовків – окличні речення, наприклад: *Запроси високопрофесійних педагогів – й ідеальний навчальний заклад готовий!* [3, 10.03.2012]; *Від сесії до сесії живуть студенти весело!* [3, 7.10.2012]. Така статистика свідчить про особливий емоційний супровід семантики відповідних номінацій, що взагалі притаманно студентському мовленню. Подекуди надмірну емоційність передано шляхом поєднання в одному заголовковому комплексі двох типів речень – питального й окличного, що надають йому форми діалогу, забарвленого іронічно: *Яким я бачу ідеального викладача? Ідеального викладача я не бачу, бо такого не існує в природі!* [3, 16.03. 2012].

Деяким реченням притаманна незавершеність думки, що графічно передається трикрапкою: *Головною нашою цінністю все одно лишається...* [3, 23.01.2012]; *70% абітурієнтів несвідомо обирають ВНЗ...* [3, 17.01.2012]; *Мамо, я – студент...* [3, 17.10.2012]; *Навчатися, навчатися, навчатися...* [3, 31.10.2011]; *Університет – це один з навчальних закладів, який дає не просто знання, а вищу освіту, а можливо і дві, і три...* [3, 16.10.2011]. Автори, порушуючи актуальні питання сьогодення, дають можливість кожному читачеві закінчити розпочаті речення власними міркуваннями.

Далі подаємо результати лінгвістичного аналізу текстів за тематичною спрямованістю.

1. **Освіта і суспільство.** Специфіка студентського сприйняття дійсності найкраще проявляється у формі опозицій, що вербалізуються відповідними парами слів:

- *освіта – гроші (хороші гроші): Освіта чи гроші: що важливіше?* [3, 13.09.2012]; *Чи треба вчитися, щоб заробляти хороші гроші?* [3, 27.02.2013];
- *освіта (гарна освіта) – досвід: Роботодавцям потрібні працівники з досвідом. А чи потрібні з гарною освітою?* [3, 09.05.2012];
- *освіта – професія: Що ми обираємо: освіту чи професію?* [3, 28.09.2012].

Наведені приклади демонструють, що поняття, які за своїми смисловими характеристиками мають доповнювати одне одного (адже професія, гроші, досвід за наявності гарної освіти мають бути логічним її результатом), за певних контекстуальних умов контрастують.

Освітні номінації (*освіта, університет, вчитель, учень, знання, диплом*), потрапляючи в певне лексичне оточення, репрезентують кілька основних соціальних проблем:

- сутність та якість сучасної освіти: *Чи готова сучасна освіта формувати критичне мислення?* [3, 27.05.2012]; *Чи може бути якісна освіта дешевою і доступною для всіх?*

[3, 19.03.2012]; *Чи потрібна Україні неформальна освіта?* [3, 18.03.2013]; *Де ті знання? Де та якість освіти?* [3, 15.11.2012]; *В чому полягає інформаційний розвиток освіти?* [3, 24.12.2011]; *Чи можлива сучасна освіта без проблем?* [3, 20.09.2011];

- роль та функції вищої освіти (вищого навчального закладу): *Навіщо вам освіта?* [3, 05.01.2012]; *Яку роль відіграють університети?* [3, 20.09.2011]; *Чи потрібно йти в університет?* [3, 17.09.2011]; *Навіщо існує університет?* [3, 20.09.2011]; *Кому в наш час потрібен працівник без освіти?* [3, 27.02.2012];

- прерогатива матеріальної складової життя для молодої людини з вищою освітою: *Чи гарантує червоний диплом високу зарплатню?* [3, 16.03.2013]; *Чи знадобляться в подальшому знання та вміння, здобуті за роки навчання у ВНЗ?* [3, 21.02.2012]; *Чи залежить зарплата від освіти?* [3, 03.01.2012];

- яким має бути сучасний викладач: *Ідеальний вчитель XXI століття. Який він?* [3, 13.01.2012]; *Якого викладача поважаєте ви?* [3, 12.01.2012]; *Ідеальний викладач: це міф* [3, 17.12.2011];

- стосунки викладача й студента (учня): *Чи хороше ставлення завжди є основою порозуміння між вчителем та учнем?* [3, 15.02.2013].

Отже, у заголовкових текстах чітко простежуємо прагматику студентських міркувань та дій, що проявляється через мовлення.

2. **Освіта і влада.** У заголовках цієї тематичної групи освітні номінації реалізують асоціативний зв'язок освітніх понять із тими соціальними питаннями, які залежать великою мірою від дій влади, наприклад, зменшення престижу професії педагога та престижу школи, проблематичність майбутнього працевлаштування студентів тощо: *Чому вчителювати зараз не престижно?* [3, 30.07.2012]; *Забули про школу? І вона забула про вас...* [3, 24.01.2012]; *У нас вчителі виходять на пенсію в 80 років! Де молоді шукати роботу?* [3, 27.07.2012]; *Диплом – це маніпуляція?* [3, 20.09.2011]; *Хто управляє освітою?* [3, 19.09.2011]; *Університет – осередок освіти чи корупційний монстр?* [3, 20.10.2011]. Ціла низка зафіксованих в аналізованому журналі риторичних запитань підкреслює намагання студентів бути почутими представниками влади. Виникає враження, що журнал для них – це трибуна для висловлення думок про освіту. Більш того, автори текстів пропонують власні способи покращення ситуації в галузі – у матеріалах під назвами: *Якби Табачником стала я... (9 перших кроків на посту Міністра)* [3, 11.01.2012]; *Якби я був міністром освіти і науки, молоді та спорту України* [3, 25.01.2012]; *Які 3–4 перші накази я видам, якщо я буду міністр освіти* [3, 14.12.2011]. Деякі заголовки лаконічно дають оцінку діям керівництва: *Мені уявляється Міністерство освіти як замкнута економічна система, в значній мірі працююча сама на себе...* [3, 20.11.2012]; *Я зробила б інакше, ніж наш міністр* [3, 22.01.2012].

3. **Освіта й економіка.** Для заголовків цієї тематичної категорії характерна лексика, яка виражає полярні поняття не тільки в смисловому, а і в оцінному відношенні. Так, в антонімічні зв'язки в контексті вступають слова *освіта* і *гроші*, окреслюючи суспільні пріоритети (*Освіта чи гроші: що є пріоритет №1?* [3, 17.12.2011]; *Освіта та гроші: що важливіше?* [3, 15.12.2011]); *освіта* і *праця*, що для багатьох студентів, які намагаються самостійно заробляти, є також свого роду символом грошей (*Як сучасному студенту поєднати освіту і працю?* [3, 24.10.2011]).

4. **Освіта і культура.** Освітня лексика, що функціонує в текстах цієї рубрики, реалізує традиційні та нові погляди українців на освіту, роблячи акцент на тому, що навчально-виховний процес для українського народу завжди був надзвичайно важливим: *Народжуючись ми маємо думати про освіту своїх дітей* [3, 28.09.2011]; *Освіта: навчання чи виховання?* [3, 10.08.2013]; *Результатом вищої освіти має стати вільна, соціально активна, творча і духовна особистість* [3, 28.09.2011]. Наголошується також на ролі педагога та інформаційних систем у наш час (*Яким має бути вчитель XXI ст.?* [3, 13.12.2011]; *Пошуковий сайт Google як вчитель?* [3, 14.01.2012]), на особистості сучасного

студента та ставленні соціуму до нього (*Хіба це люди, це студенти!* [3, 20.09.2011]; *Дрес-код студента* [3, 17.11.2011]).

Серед специфічних рис мови аналізованого журналу варто відзначити наявність великої кількості заперечних форм (10 % випадків), серед яких – слова з часткою або префіксом *не* (рідше – *ні*), дієслово *немає* та прислівник *неможливо*. Отримана статистика свідчить про певні сумніви молоді відносно впровадження тих чи інших освітніх заходів, категоричне несприйняття деяких тенденцій. Негативно забарвлені лексичні характеристики стосуються як української освіти в цілому, так і окремих вищих навчальних закладів, викладачів і навіть самих студентів. Найбільше заперечних форм використовується на позначення вишів. Зокрема поширеною є така синтаксична конструкція: «*університет, інститут, ВНЗ* (рос. калька *вуз*) + дієслова типу *не забезпечити, не могли, не виправдати (очікувань)*», наприклад: *Університети не забезпечують своїх випускників робочими місцями* [3, 06.07.2012]; *Жоден університет України не забезпечить повноцінне знання іноземної мови* [3, 27.11.2012]; *Вузи через слабку базу та легкість здобуття освіти не можуть відігравати надто важливу роль* [3, 16.09.2012]; *Впровадження Болонської системи не виправдало своїх очікувань* [3, 24.12.2012].

Такі словесні формули вербалізують неспроможність, на думку студентів, вищих навчальних закладів реалізувати ті чи інші завдання. В інших випадках для передачі незадовільної оцінки роботи деяких освітніх інституцій використовуються іменні частини мови із компонентом *не*:

- іменник: *Вища освіта: переваги та недоліки* [3, 20.09.2011];
- прикметник: *В педагогічних закладах готують некомпетентні кадри* [3, 11.08.2012];
- дієприкметник: *Привабливість і нерозв'язані питання університету* [3, 20.09.2011];
- займенник: *Не всі навчальні заклади дають достатньо професійну підготовку* [3, 24.03.2013].

Привертає увагу той факт, що на позначення негативних характеристик студентів використовується більше заперечних форм (31%), ніж на позначення викладачів (13%), наприклад: *У працюючого студента немає бажання навчатись* [3, 15.04.2012]; *Ми не можемо навчитись дивитися вперед* [3, 18.04.2012]; *Золота молодь не цінує зусилля своїх батьків* [3, 14.03.2013]; *Маючи червоний диплом майже неможливо влаштуватися на роботу* [5, 18.05.2012]; *Більшість викладачів не одобряють і засуджують тих студентів, які працюють* [3, 06.03.2012]. Такі результати, з одного боку, переконують у самокритичності студентів, розумінні ними своїх слабкостей, з іншого – у необхідності вирішення освітніх проблем на державному рівні: *Держава створює умови життя в суспільстві такі, коли людина не може здобувати вищу освіту в університеті за покликанням* [3, 20.01.2012]; *Спеціалістів, магістрів, професорів греблю гати, а достойно представити нашу державу, вивести її з кризових ситуацій, налагодити промисловість в державі нікому* [3, 27.10.2011]. Наведені приклади наводять на думку, що не завжди нездатність студента виконати певні завдання пов'язана з його небажанням, так само, як і деякі негативні прояви поведінки викладачів можуть зумовлюватися певними соціальними чинниками, не залежними від них.

Отже, тематичний аналіз заголовкових комплексів студентського інтернет-журналу засвідчує критичне сприйняття реалій освіти молоддю. Освітня сфера, безперечно, тісно пов'язана з іншими галузями суспільного життя, що проявляється й у мові – передусім на лексичному й синтаксичному рівнях – через позитивно й негативно конотовані слова, з якими сполучаються номінації освітніх понять. У контексті вони часто утворюють антонімічні пари, що увиразнюють думку автора, набувають заперечних форм, репрезентуючи негативну оцінність освіти. На синтаксичному рівні превалюють питальні, окличні та незавершені речення, які надають висловлюванням емоційності й глибини, привертаючи увагу читачів до актуальних питань: сенсу навчання, необхідності надання якісної освіти, майбутнього працевлаштування випускників.

Список літератури

1. Серебрянська І. М. Репрезентація концептосфери «освіта» в українських паремійних текстах / І. М. Серебрянська // Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук : Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 24–25 лютого 2017 р. – Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2017. – С. 35–38.
2. Серебрянська І. М. Вербалізація освіти в Україні за радянських часів / І. М. Серебрянська // Наукові записки. – Вип. 154. – Серія : Філологічні науки. – Кропивницький : Видавець Лисенко В. Ф., 2017. – С. 509–514.
3. Студентський інтернет-журнал «Освіта та...» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osvitata.com>

СТИЛЬОВІ ДОМІНАНТИ МАЛОЇ ПРОЗИ УКРАЇНСЬКОГО ЗАРУБІЖЖЯ (на матеріалі збірки Юрка Перекотиполе «Експропріація»)

Ірина Жиленко, докторант

Досліджуються особливості творчості маловідомого письменника українського зарубіжжя Юрка Перекотиполе. На матеріалі збірки «Експропріація» (оповідання з революційних часів на Україні) визначаються головні домінанти його творчості – глибокий патріотизм, яскрава публіцистичність і переконливі психологічні характеристики героїв.

***Ключові слова:** оповідання, психологічний портрет, музикалізація, Україна, революціонери, козаки.*

STYLE DOMINANTS IN THE SHORT FICTION OF THE UKRAINIAN WRITERS ABROAD (based on the collection of stories of YurkoPerekotypole «Expropriation»)

Iryna Zhylenko, Candidate for a Doctors' Degree

The present article focuses on features of the creative work of a little-known Ukrainian writer Yurko Perekotypole who lived abroad. Based on the material of his collection of stories «Expropriation» (the story of the revolutionary era in the Ukraine), the main dominants of his work are being analyzed: a deep patriotism, bright publicistic and compelling psychological characteristics of his characters.

Keywords: stories, psychological profile, musicalization, Ukraine, revolutionaries, Cossacks.

Постановка проблеми. Останнім часом в українське літературознавство повертається багато імен письменників, які внаслідок національно-визвольних змагань і Жовтневого перевороту опинилися поза межами батьківщини. Їх діяльність знаходиться на вістрі дослідження науковців у галузях літератури, журналістики, історії (О. Баган, О. Богуславський, Н. Буркалець, І. Васишин, В. Власенко, І. Воронюк, Н. Мафтин, А. Портнов, В. Пушко, О. Рарицький, Н. Сидоренко, О. Харлан і багато інших), однак творчі здобутки багатьох письменників українського зарубіжжя ще чекають своїх дослідників. Ф. Погребенник писав про невідкладне завдання, що стоїть перед науковцями, а саме: «Об'єктивно осмислити й оцінити творчі надбання українських митців у минулому й сучасному, зробити їх надбанням на рідних землях...» [1, с. 3].